

اسرار نماز

بسم الله الرحمن الرحيم

نویسنده : ملا محسن فیض کاشانی، اسرار نماز، مرکز تخصصی نماز

کلید واژه : حضور قلب ، نماز، ذکر، فلسفه نماز، حکمت، آثار

مقدمه :

باری ای عزیز! اسرار نماز آنگاه حاصل شود که شش چیز حاصل باشد:

اول : حضور دل ، یعنی : دل را به هنگام نماز، به هیچ چیز جز پروردگار جلت عظمته تعلق نباشد.

دوم : فهم کردن معانی قرائت و ذکر و تسبیح نماز، به طوری که دل در فهم آن الفاظ، مطابق زبان باشد.

سوم : تعظیم ، یعنی ، در آن حالت ، عظمت معبود و جلال و جبروتش در خاطر نمازگزار باشد.

چهارم : هیبت ، یعنی : از غایت عظمت پروردگار، خوف بر دلش هجوم آرد که مبادا در این عبادت تقصیری باشد.

پنجم : امید که مقام کرم وجود خداوند اکرم الاکرمین بر او معلوم باشد، که از نهایت مرحمت ، او را محروم و بی نصیب نخواهد فرمود و گناهانش را خواهد بخشید.

ششم : شرم ، یعنی : خود و عبادت خود را کوچکتر از آن بداند که شایسته درگاه باشد و عبادت خود را در نهایت شرمساری و بندگی را با سرافکندگی ، به انجام رساند.

اهمیت نماز

همچنانکه برای انجام هر کاری ، اسباب و لوازم خوب و مناسب ، سبب پیشرفت آن و به نتیجه مطلوب رسیدن است ، در این مقام نیز باید ادعیه و اخباری که در نماز وارد است مد نظر آورد که یکی از آنها حدیثی است که درباره نماز اول وقت است .

در روایت آمده است که اختبروا شیعتی بخصلتین ، فان کانتا فیهم فهم شیعتی حقا؛ محافظت‌هم لاولقات الصلوٰه و مواساتهم فی المال مع اخوانهم المؤمنین ، وان لم یکونا فیهم ، فاعزب ثم اعزب ثم اعزب با دو خصلت زیر، شیعیان مرا باز شناسید. اگر این دو خصلت در ایشان بود شیعه واقعی هستند یکی از آن دو، رعایت اوقات نماز است به این معنی که : نماز را در اول وقت آن ، بجای آورند. دیگر آنکه در ثروت و مال خود، با برادران ایمانی به مواسات رفتار نمایند لیکن اگر از این دو خصلت ، عاری و بی بهره باشند، از آنان ، سخت برحذر باش واز ایشان دوری گزین ، دوری گزین و دروی گزین .

و در حدیث دیگر آمده است که : ان الصلوٰه اذا ارتفعت فی وقتها، رجعت الیب صاحبها و هی بیضاء مشرقه و تقول : حفظتني حفظک اللّٰه ، و اذا ارتفعت فی غیر وقتها و بغیر حدودها، رجعت الی صاحبها و هی سوداء مظلمه تقول : ضیعتنی ضیعک اللّٰه

نماز، چون در وقت آن گزارده شود، سپید و درخشان نزد، صاحب خود باز می گردد و می گوید: همان طور که مرا رعایت کردی ، خداوند تو را مورد رعایت و حفظ خویش قرار دهد. لیکن اگر نماز، در غیر وقت آن گزارده شود و رعایت حدود آن نشود، سیاه و ظلمانی نزد صاحب خود می آید و می گوید: همان گونه که مرا ضایع ساختی خدایت ضایع و تباه سازد. حال ببین این نمازی که ما، چشم شفاعت به آن داریم چگونه به ما نفرین می کند ویل لمن کان شفعاؤه خصمائہ وای به حال کسی که شفیعیان او، دشمنانش باشند.

در هر حال ، باید که توفیق و تا توفیق و مرحمد ذات احدیت کرد که اوست ولی توفیق و تا توفیق و مرحمت ذات احدیت نباشد هیچ کس را شایستگی انجام عبادتی ، حاصل نخواهد گردید.

امیرالمؤمنین (علیه السلام) فرمودند: دوازده آیه از تورات را برگزیده و آن را از عبری به عربی ترجمه کرده و روزی سه نوبت در آن ها تامل می کنم یکی از آن دوازده آیه این است :

یابن ادم ان قمت بین یدی ، فقم کما یقوم العبد الذلیل بین یدی ملک جلیل و کن کانک ترانی فان لم ترانی فانی اراک ای فرزند آدم ، چنان در برابر من به نماز و نیاز پرداز که بنده ای بی مقدار در برابر پادشاهی عظیم الشان به پای می ایستد به هنگام نماز چنان باش که مرا در برابر خود می بینی اگر تو مرا نتوانی دید، من تو را می بینم و به کار و رفتار تو، واقف و آگاهم

به عنوان مثال ، وقتی جماعتی در محضر سلطان حضور می یابد، آنهایی که چشم دارند وقتی سلطان می آید او را مشاهده می کنند و به لوازم ادب رفتار می کنند و آنهایی که نابینا هستند و سلطان را نمی بینند وقتی به آنها گفته می شود که سلطان آمده است ، اگر چه سلطان را نمی بینند اما مؤدب و با خضوع می ایستند.

از پیامبر اکرم (صلی اللہ علیہ وآلہ) منقول است که : چون بنده به نماز ایستد و به چیزی جز معبود جل جلاله توجه کند، خداوند فرماید: بنده من به چه می اندیشی ، مگر از من مهربانتر و بزرگوارتر سراغ داری ؟ و اگر بار دیگر توجه خود به جایی معطوف دارد، فرماید: بنده من آن کیست که از من بهتر یافته و به او توجه کرده ای ؟ و چون بار سوم ، به غیر خداوند متعال توجه کند، حق تعالی او را از رحمت خود، دور و مهجور سازد و آن نماز، به فضاحت تمام به او گوید: فضحک اللہ فی الملاء الاعلی ، کما فضحتنی علی رؤوس الاشهاد خداوند تو را در برابر فرشتگان عالم بالا، رسوا و مفتضح سازد، همان گونه که مرا نزد همگان ، رسوا و مفتضح نمودی .

ای عزیز! این نماز نهایت ارتفاع سیر هر سالک و رهرو است که بلاواسطه با خداوند خطاب می کند و جمله مبارکه ایاک نعبد و ایاک نستعین را در هر نماز تکرار می کند. اینک ملتفت باش که در این مقام غافل نباشی و حواس و اندیشه خویش را، تنها به سوی او داری .

در حدیث است که حضرت امام جعفر بن محمد الصادق (علیه السلام) وقتی در نماز به آیه شریفه بالا رسید، آنقدر مکرر فرمود که از خود بی خود شد و بر زمین افتاد و چون به حالت

عادی باز آمد از خود بی خود شد و بر زمین افتاد و چون به حالت عادی باز آمد، سبب آن وضع را پرسیدند فرمود: لازال اکررها حتی سمعت من قائلها آنقدر آن آیه را تکرار کردم تا آن را از گوینده حقیقی آن ، باز شنیدم و ذوق این سماع و لذت این استماع ، مرا از هوش بر دو بی خود از خویشتم ساخت .

مولانا جلال الدین رومی فرماید:

چون پری غالب شود بر آدمی   گم شود از مرد، وصف مردمی

هرچه او گوید، پری گفته شود – زین سری نه ، زان سری گفته شود

چون پری را این دم و قانون بود   کردگار آن پری را چون بود

پس خداوند پری و آدمی   از پری ، کی باشدش آخر کمی

اگر حدیث العبودیة جوهره ، کنهها الربوبیة را شنیده باشی ، پس بدان که عبادت آب حیات است و اگر روح انسان از این چشمه ، نوش کرد، نعمت دنیا و عقبی را فراموش کرد.

از خدا نعمت جنت طلبد زاهد و ما   به خدا، گر ز خدا غیر خدایم طلبیم

هرکسی را به تو گر هست به نوعی طلبی   ما به هر نوع که هست ، از تو، تو را می طلبیم

آری به قول شاعر مرا دلی است که از یار، یار می طلبد حضرت سید الشهداء ارواحنا له الفداء می فرماید: ما فقد من وجدک ، و ما وجد من فقدک آن کس که تو را یافت ، هرچه را از دست داده و آنکس که تو را از دست داده چه بدست آورده است ؟

مرا غرض ز نماز آن بود که یک ساعت   غم فراق تو را با تو زار بگذارم

وگر نه این چه نمازی بود که من بی تو   نشسته روی به محراب و دل به بازارم

بسیار نیکو است که قبل از مشغول شدن به نماز این دعا که از اساتید و بزرگان شنیده شده است ، خوانده شود رب اعوذ بک من همزات الشیاطین ، و اعوذ بک رب ان یحضرون رب اساءلک حولا من حولک ، و قوه من قوتک ، و تاءیبیدا من تاءیبیدک ، حتی لا اری غیرک ، و لا اشاهد سواک خدایا! پناه می برم به تو از عیبجوئیهای شیطان و پناه می برم به تو از حضور شیطان در نمازم . خدایا! سوأ ال می کنم از تو انتقالی از اتقالات تو را که به وسیله آن ، از خیالات فاسده را که به وسیله آن نماز را به جای آورم ، زیرا که به قوه خود نمی توانم ، و سوال می کنم از تو توفیقی از توفیقهایت را که به واسطه آن ، در نماز غیر تو و انوار جمال و جلال تو را مشاهده نکنم ، یعنی : ریا و نظر به مخلوق نباشد.

اسرار نماز

جابر بن عبداللّه انصاری ، رحمه اللّه علیه روایت کرده است که : در خدمت مولا امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) بودم حضرت کسی را مشاهده کرد که سرگرم نماز است به وی فرمود: ای مرد، آیا از تاءویل نماز با خبری ؟ عرضه داشت : مگر نماز به جز آنکه عبادت خداوند است ، تاءویلی دارد؟ امام فرمود:

آری به خداوند سوگند که محمد (صلی اللّه علیه وآله) را چخلعت پیامبری در پوشانید که هیچ امری را به پیامبر خود فرمان نداده است مگر آنکه ، عمل را مشابهی و تنزیلی و تاءویلی است که در هر کدام ، دلالتی است بر عبادت حق متعال مرد از تاءویل نماز پرسش نمود امام فرمود: اما تاءویل تکبیرات هفتگانه که در آغاز هر نماز می گویی آن است که : چون اللّه اکبر نخستین را بر زبان آوردی ، در دل خطور داده و اعتراف کره ای که خداوند، والاتر از آن است که به قیام و قعود توصیف گردد و در تکبیر دوم خدای را برتر از توصیف به حرکت و سکون و در تکبیر دوم ، خدا را برتر از توصیف به حرکت و سکون دانسته ای و در سومین تکبیر او را از توصیف به جسم بودن و شبیه داشتن و یا آنکه به چیزی مقایسه گردیدن ، بالاتر شناخته ای و در چهارمین از آن که اعراض به حق تعالی عارض شود و یا آن که امراض رنجوریش دهد و در پنجمین از آنکه جوهر و یا عارض باشد یا آن که چیزی در او حلول کند. و در ششمین ، از آنکه حالت زوال و نیستی یا انتقال و دگرگونی که بر موجودات حادث ، عارض می شود و بالاخره در تکبیر هفتم او را از آنکه حواس پنجگانه را در ذات مقدسش راهی باشد، برتر و بالاتر خوانده ای پس از آن فرمود: تاءویل گردن کشیده تو به هنگام رکوع نماز، آن است که به زبان دل می

گویی : خداوندا! به تو ایمان دارم ، گرچه گردنم را به تیغ جدا کنند، و تاءویل سر برداشتن از رکوع و فتن ذکر سمع الله لمن حمده آنکه خداوند را سپاس که از عدم به وجودم آورده است . و تاءویل نخستین آنکه در قلب خود خطور دهی که : خداوندا مرا از این خاک آفریده ای و در سر برداشتن از سجده در دل خود گویی : پروردگارا مرا از این خاک بیرون کشیده ای و در سجده دوم گویی : مرا در این خاک ، باز خواهی گردانید و در سر برداشتن از دومین سجده گویی : خداوندگارا، تو مرا دوباره از این خاک بیرون خواهی کشید و اما تاءویل آن که به هنگام نشستن به جانب چپ نشسته و پای راست را بر پای چپ خود قرار دهی ، آن است که در باطن خود می گویی خدایا، حق را زنده و باطل را می میرانم و تاءویل تشهد، همانا تجدید ایمان و اظهار مکرر اعتقاد به اسلام و تسلیم در برابر امر حق متعال و اقرار به بعثت پس از مرگ است و تاءویل تحیات عبارت از اذعان به مجد و عظمت پروردگار سبحان و تعظیم و تکریم و تنزیه وجود اقدس او است ، از آنچه سمتکاران گفته اند و ملحدان و کافران درباره او توصیف کرده اند.

و تاءویل جمله السلام علیکم و رحمه الله و برکاته ترحم از سوی خداوند پاک و در حقیقت امان نمازگزار است از آتش دوزخ و عذاب روز واپسین پس از آن امام (علیه السلام) فرمود: هر آنکس که بدینگونه تاءویل نماز خویش نداد، عملش ناقص و ناتمام خواهد بود.

در روایت آمده است که امام جعفر صادق (علیه السلام) فرمود:

خداوند متعال ، در وحی خود فرمود: نماز کسی را خواهم پذیرفت که در برابر عظمت من ، متواضع و فروتن باشد و برای رضای من از تمایلات و شوات خود صرف نظر کند؛ روزها را در یاد من به سر آورد، و بر خلق بزرگی نفرشد و گرسنگان را خوراک و برهنگان را جامه بخشد و با مصیبت دیدگان به مهربانی رفتار کند و غریبان را با مواسات و الطاف خود، دلخوش سازد چنین بنده را پرتوی از نور خواهد بود که چونان خورشید می تابد برای او نوری مقرر خواهم داشت که ظلمات او را روشنی بخشد و علم و حلمی که جهالت را از او مرتفع سازد خود از او حمایت می کنم و فرشتگان را محافظ و نگهبان او قرار خواهم داد دعایش را اجابت و خواسته اش را برآورده خواهم کرد مثل این چندین بنده نزد من ، مثل باغستانهای بهشت است که میوه اش را ناری و یا فساد و تباهی نخواهد رسید.

روایت شده است که سلوا الله حوائجكم السنيه في صلواهُ الصبح حاجات مهم خود را در نماز صبح از خداوند مسألت کنید.

تمثیلی زیبا(نماز معجون روحانی)

ای عزیز! بدان که اطباء جسمانی معجونی ساخته اند و اسم آن را تریاق کبیر و حافظ الصحه گزارده اند، و اگر کسی آن تریاق را در ایام طاعون و وبا بخورد، وبا و طاعون به او اثر نمی کند، و اگر افعی او را بگزد زهرش در او اثر ندارد اما باید دانست که اثر این تریاق تا وقتی که زهر به قلب آدمی نرسیده باشد ولی اگر به قلب رسیده باشد این تریاق بی فایده است و شخص به هلاکت می رسد همچنین طیب آسمانی معجون برای روح آدمی ساخته است به نام نماز، که حکم همان معجون جسمانی را دارد اگر کسی ، از ابتدا نمازگزار باشد، وساوس شیطانی در او اثر نمی کند و اگر مبتلای به وساوس شد؛ در حالی که هنوز سیاهی ، تمام قلب را نگرفته است نماز موجب رفع مهالک می شود اما اگر قلب بکلی خراب شد و مشمول آیه کریمه ختم الله علی قلوبهم گردید یعنی : خداوند مهر بر دلهای آنان زد دیگر بر آن نماز، اثری مترتب نمی گردد. ثم کان عاقبه الذین اساءوا السواى ان کذبوا بایات الله ، سوره روم آیه ۱۰ سپس پایان کار کسانی که مرتکب زشتی شدند، این بود که آیات و نشانه های خداوند را تکذیب کردند.